

Een Groen! herstelplan voor Natuur en Open Ruimte in Vlaanderen

Inleiding

Groen! heeft zware kritiek op het natuur- en bosbeleid van deze regering. Vijf lange jaren werden verkwanseld. De positieve kentering onder paarsgroen werd niet doorgetrokken, meer zelfs: het werd teruggedraaid.

1. De doelstellingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen rond meer natuur, bos en groen worden van geen kanten gehaald – de **ruimtelijke kaalslag** neemt zelfs toe
2. Jaren liberaal beheer van ruimtelijke ordening leidt tot steeds verder gaande versoepeling en **verrommeling** van de decreetgeving én van de ruimte zelf
3. Harde functies halen de overhand – de **zachte functies** raken steeds meer in de **verdrukking**
4. De **instrumentenmix** voor natuur- en bosbeleid wordt een **onontwarbaar kluwen**
5. De **biodiversiteit gaat achteruit**. Het aantal bedreigde soorten neemt zorgwekkend toe

Er is dringend nood aan een beleidsomslag waarbij zorg voor de natuur een centrale plaats moet krijgen waardoor de biodiversiteit zich terug kan herstellen in Vlaanderen.

EEN HERSTELPLAN VOOR NATUUR EN OPEN RUIMTE IS DUS DRINGEND NODIG

1. Natuurvernietiging en ruimtelijke kaalslag in Vlaanderen

Vlaanderen blijft verstenen tegen een hels tempo. **Elke dag gaan er in Vlaanderen 8 ha aan open ruimte verloren, dit zijn 16 voetbalvelden. Vlaanderen haalt de decretale doelstellingen op vlak van natuur en bos op verre na niet.** De Vlaamse regering lapt de bepalingen van het natuurdecreet en de natuurdoelstellingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen aan haar laars. Maar dezelfde Vlaamse regering is zeer ambitieus voor wat betreft bedrijventerreinen: bij de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen worden 6.800 ha extra industrieterreinen ingeschreven!

En ondertussen blijft de biodiversiteit in Vlaanderen verder achteruitboeren: 28% van onze planten- en diersoorten is met uitsterven bedreigd door natuurvernietiging, versnippering, milieuvervuiling en klimaatverandering. Ruim een derde van onze zoogdiersoorten wordt bedreigd in hun voortbestaan. Een derde van onze vlindersoorten is reeds uitgestorven.

De internationale en Europese afspraken op vlak van biodiversiteit tegen 2010 worden bijna zeker niet gehaald¹. Binnen België doet vooral Vlaanderen het slecht. Op de opvolgconferentie(COP 9) van de VN- Conventie over Biodiversiteit in Bonn op 22 mei stonden we met rode kaken.

Het laatste Natuurrapport (2007) schetst geen vrolijk beeld van de staat van de Vlaamse natuur. De kentering die onder Paarsgroen werd ingezet, is op alle vlakken stil gevallen. **Groen! vraagt de Vlaamse Regering om dringend terug de draad op te nemen van een offensief natuurbeleid. Zorg dragen voor open ruimte en natuur is ook een kwestie van goed bestuur en is een investering in de toekomst. Ook de generaties die na ons komen hebben recht op voldoende waardevolle natuur.**

EEN SCHRIJNEND BILAN:

- Volgens het natuurdecreet moest 125.000 ha VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk) afgebakend worden: door de paarsgroene regering (eindstand 2004) werd 86.940 ha afgebakend, waaronder 8000 via groene RUP's. In 2007 is dat 87.045 ha geworden, dat is een toename met slechts 105 ha op 4 jaar tijd! Volgens de beleidsbrief van de minister zou er dit jaar nog 1.886 ha VEN bijgekomen zijn, wat het eindtotaal zou brengen op 88.931 ha. Dus er werd 5 jaar veel tijd verloren....
- Volgens het natuurdecreet moest 150.000 ha natuurverwevingsgebieden afgebakend worden. Momenteel is er... 934 ha afgebakend!
- Volgens het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen moest 38.000 ha nieuwe natuur worden afgebakend: slechts 11.500 ha werd gerealiseerd
- Idem voor de afbakening van 10.000 ha extra bos: slechts 2.000 ha werd gerealiseerd
- op het terrein is de eigenlijke beboste oppervlakte echter VERMINDERD: Tussen 1994 en 2007 werd 3.906 ha bos bijgeplant maar ging er 4.239 ha bos voor de bijl dus globaal is er 333 ha MINDER BOS. De bosuitbreidingsachterstand is opgelopen van 11.500 ha in 2006 tot 12.140 ha in 2007 (t.o.v. de doelstelling opgelegd door het RSV nl een totale bosoppervlakte in Vlaanderen van 160.000 ha)
- ter vergelijking: van de 10.000 ha bijkomend industriegebied die werden voorzien in het RSV (3.000 ha bestaande en 7.000 ha nieuw aan te duiden) werd 7.500 ha effectief gerealiseerd en de rest zit volop in ontwikkeling. In het herziene RSV wordt daarenboven 6.800 ha extra gevraagd.

¹ : De EU-strategie voor duurzame ontwikkeling (2001) heeft de ambitie vooropgesteld om tegen 2010 het verlies aan biodiversiteit in Europa te stoppen. Op wereldschaal werd op de Wereldtop inzake Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg (2002) afgesproken om het verlies aan biodiversiteit significant te verminderen, dit in uitvoering van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit van Rio (1992).

- De erkenning van natuurreservaten is aan het stagneren: tussen 1999-2004 was er een groei van 75% waarbij de oppervlakte erkende reservaten groeide van 9.000 ha naar 15.000 ha (+ 6.000 ha) . Tijdens deze legislatuur was er slechts een groei met 4.000 ha d.i. een groei van 20%
- Volgens het MINAplan 3 moest Vlaanderen tegen eind 2007 50.000 ha gebieden onder effectief natuurbeheer tellen. De jaarlijkse terreinverwervingen (overheid + verenigingen) vertonen de laatste jaren een dalende trend waardoor de einddoelstelling niet gehaald wordt. De voorbije jaren is de gemiddelde aangroei 2.096 ha wat ver onder de plandoelstelling van 5.000 ha ligt en momenteel is er slechts 39.365 ha onder effectief natuurbeheer.
- Volgens het natuurdecreet moet voor alle ecologisch waardevolle gebieden, d.i. 285.000 ha, een natuurrichtplan worden opgemaakt. Ook hier staat men hopeloos achterop! De toestand eind 2008 is dat er slechts 4 natuurrichtplannen voor een totale oppervlakte van 11.260 ha werden goedgekeurd endat nog 2 natuurrichtplannen voor een gezamenlijke oppervlakte van 3.791 ha in uitvoering zijn. Momenteel horen we dat men het instrument van de natuurrichtplannen gewoonweg wil afvoeren...

	doelstelling	Resultaat 2008	procentueel	plannen
Vlaams Ecologisch netwerk natuurdecreet	125.000 ha	88.931 ha (?) waarvan 86.940ha < 2004	71,1% waarvan 1,5% na 2004	
Natuurverwevingsgebieden volgens natuurdeceet	150.000 ha	934 ha	0,006%	Men wil dit afvoeren?
extra natuur volgens RSV	+ 38.000 ha	+ 11.500 ha	30,3%	
Extra bos volgens RSV	+ 10.000 ha	+ 2.000 ha	20%	
Effectieve bosuitbreiding	+ 10.000 ha	- 333 ha	- 3%	
Aangroei terreinen onder effectief natuurbeheer	5.000 ha/jaar	2.096 ha/jaar	41,9%	
natuurrichtplannen	285.000 ha	11.260 + 3.791 = 15.051 ha	5,2 %	Men wil dit afvoeren...
bedrijventerreinen	+ 10.000 ha	7.500 ha en de rest in uitvoering	75% (= 100%) Voorzien = + 160%	6800 ha extra in RSV

Van stagnatie naar achteruitgang

De Vlaamse regering kon de voorbije jaren de aftakeling van natuur en open ruimte niet tegenhouden. Meer zelfs : het tempo van de aftakeling nam toe. Want de laatste jaren kregen de projectontwikkelaars in Vlaanderen terug vrij spel, zowel op gewestelijk, provinciaal als gemeentelijk/stedelijk niveau. Ze kunnen terug overal hun goesting doen. Grote wegenprojecten, grote shopping malls, logistieke centra, hinderlijke bedrijven, prestigieuze voetbalstadions : alles is weer mogelijk. De betonlobby draait op volle toeren. Alsof er geen problemen van ruimtegebrek, biodiversiteitsverlies of leefbaarheid voor de bewoners zouden zijn.

In de geplande herziening van het RSV (RSV 1 bis) is vooral aandacht voor extra industrie, voor extra aansnijding van woonuitbreidingsgebieden en voor meer recreatiegebieden . Natuur of open ruimte zijn voor deze regering absoluut geen prioriteit.

Pacta sunt servanda. **Het RSV is voor ons een ruimtelijk pact.** Maar dit pact werd de voorbije jaren op grove wijze geschonden. In dit kader kunnen ook de andere doelstellingen van het RSV (bv. rond industrieterreinen, woonzones of infrastructuur) niet meer als bindend ingeroepen worden. Groen! wil de bakens op vlak van de bescherming van de open ruimte en de natuur grondig verzetten. Er is genoeg tijd verloren.

2. Verrommeling en versoepeling

De Vlaamse regering was te verdeeld om een éénduidig ruimtelijk beleid te kunnen voeren. Men voerde dan maar een beleid van “*voor ieder wat wils*”. De formulering komt van de Minaraad. Vooral de liberalen hebben jaren ingebeukt op het decreet ruimtelijke ordening van 1999 en hebben het ruimtelijk beleid in de feiten door geduldig sloopwerk en met de glimlach onderuit gehaald. De blik van de CD&V bleef verengd tot de verdediging van landbouwbelangen. De socialisten die ooit in de frontlinie stonden van de strijd tegen de ruimtelijke wanorde, gaven de strijd zo goed als op.

Het gevolg is over de jaren een verregaande versoepeling van de ruimtelijke regels. De laatste decreten die door het Vlaams parlement gejaagd worden (herziening decreet ruimtelijke ordening – decreet grond- en pandenbeleid - gebruikerscompensatie) zijn de duistere bekroning : door de (her)introductie van de regularisatievergunning, de uitbreiding van de toepassingsmogelijkheden voor het planologisch attest, nu niet enkel voor bedrijven, maar ook voor particulieren, de nieuwe uitzonderingen voor zonevreemde constructies en recreatief medegebruik, een verdere uitbreiding van de reeks van verbouwingen die enkel nog meldingsplichtig zijn, enz. **De klap op de vuurpijl is dat bouw misdrijven strafrechtelijk verjaren na vijf jaar. Dit is een kaakslag aan al wie de voorbije decennia de bouwwetgeving wel heeft nageleefd.**

Het decreet ruimtelijke ordening werd de laatste jaren 20 keer gewijzigd en is een onoverzichtelijk rommelig kluwen geworden. De wijziging die nu in de steigers staat is als het ware de kers op de taart.

Ook de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV bis, planhorizon 2008-2012) voorspelt niet veel goeds. Dit RSV bis werd zopas

goedgekeurd door de Vlaamse Regering en gaat over enkele maanden in openbaar onderzoek. Vooral de onderdelen 'werken' en 'mobiliteit' verontrusten ons. Er wordt de mogelijkheid gecreëerd dat er tegen 2012 maar liefst 6.800 extra bedrijventerrein bijkomt. Ook worden er 16 nieuwe economische concentratiegebieden aangeduid buiten de bestaande economische knooppunten. Tot slot wordt ook de categorisering van de wegen herzien, wat de creatie van nieuwe wegen verder faciliteert en komen er 2.000 ha extra recreatiegebieden.

Het ergste is dat daardoor de verrommeling van de Vlaamse ruimte niet tegengegaan, maar juist in de hand gewerkt wordt. Het beleid is de speelbal van particuliere belangen. Het eindresultaat is een verdere aantasting van de ruimte en steeds meer versnippering.

3. Vrije baan voor harde ruimtelijke functies

3.1. Grond- en pandenbeleid vooral in functie van meer bebouwing

Via het decreet grond- en pandenbeleid wil de Vlaamse regering werk maken van meer sociale woningen in Vlaanderen. Groen! steunt deze doelstelling voluit. Tegelijk vinden we dat het realiseren van meer sociale woningen niet ten koste mag gaan van de open ruimte of van de taakstellingen in het RSV voor uitbreiding van natuur, bos en groen. Het realiseren van 38.000 ha extra natuur en 10.000 ha extra bos is even goed een opdracht voor het grond- en pandenbeleid. In die zin onderschrijft Groen! de kritiek van de Minaraad op de al te éézijdige aanpak van het decreet grond- en pandenbeleid :

“De Minaraad vindt dat in het decreet grond-en pandenbeleid het zwaartepunt teveel alleen op ‘sociaal woningbeleid’ ligt, terwijl het grond- en pandenbeleid voor alle ruimtelijke doelstellingen ingezet zou moeten worden, ook voor het realiseren van groenvoorzieningen enz. De planbatenheffing moet volgens het decreet in het bijzonder ingezet worden voor het realiseren van meer woonaanbod. De Minaraad dringt erop aan dat de planbatenheffing ook ten dienste moet staan van het realiseren van groenvoorzieningen, het VEN, oplossingen voor bestaande bossen gelegen buiten groene bestemmingen, enz. “

Er is nood aan een ruimtelijk activeringsbeleid : maar niet enkel om meer (sociale) woningen te realiseren, ook om meer natuur, bos en groen te realiseren. Het 'rode' en het 'groene' activeringsbeleid mogen mekaar niet tegenwerken. Het verlagen van de druk op de sociale woningenmarkt mag niet gepaard gaan met het verhogen van de druk op de open ruimte.

Dat kan als duidelijk gekozen wordt voor het activeren van braakliggende percelen en van leegstaande woningen en gebouwen, eerder dan voor het versneld aansnijden van woonuitbreidingsgebieden. Deze keuze wordt duidelijk niet gemaakt. Onder het mom van de sociale woonbehoeften, organiseert men een nieuwe verkavelingsgolf over Vlaanderen. En dan komt de groene taakstelling wel degelijk onder druk.

Groen! pleit er net als de Minaraad voor om de planbaten- en planschaderegeling tot een evenwichtig systeem uit te bouwen. De logica aan de basis van dit systeem is dat opbrengsten van planbaten moeten ingezet worden om planschade te compenseren of dat, met andere woorden, **opbrengsten door bijkomende ‘harde bestemmingen’, moeten ingezet worden om de ‘zachte bestemmingen’ te helpen realiseren.**

Grondbeleidsplan : al 8 jaar te laat

Het feit dat nog steeds geen **Grondbeleidsplan Vlaanderen** bestaat, is de meest treffende illustratie van het blauwe non-beleid van de laatste jaren. Dit kan niet verantwoord worden door een gebrek aan decretale onderbouwing. Het Grondbeleidsplan wordt nu voor de zoveelste keer aangekondigd : er komt een voorlopige versie tegen 2009 en een definitieve versie tegen 2012. Intussen dreigt willekeur.

3.2. Voorrang voor meer industrieterreinen – afbouw bescherming buitengebied

Minister Van Mechelen drukte een forse blauwe stempel op het beleid de voorbije jaren en wil dit ook de komende jaren blijven doen. In de korte termijn herziening van het RSV (2007-2012) wil hij vooral de ‘knelpunten’ aanpakken op vlak van wonen, werken, recreatie en mobiliteit (natuur en bos ontbreken manifest in dit lijstje) (cf. Beleidsbrief 2009, p. 36).

Industriegronden

In zijn herziene taakstelling gaat hij voor 6.800 ha extra bedrijventerreinen. Hij wil een “ijzeren voorraad”, een reserve aan industriegronden veilig stellen. Men kan dus gerust stellen dat Van Mechelen het realiseren van extra bedrijventerreinen als ruimtelijke prioriteit n° 1 beschouwt. In het “ontwerp van decreet tot aanpassing en aanvulling van het ruimtelijke plannings-, vergunningen- en handhavingsbeleid” wordt bovendien een extra stimulans ingebouwd voor gemeenten en provincies die extra industriegronden bestemmen. De meeropbrengst van de paarse bestemming mogen ze op zak steken. Een soortgelijke stimulans wordt niet voorzien voor gemeenten die kiezen voor groene bestemmingen. Zoals de Minaraad terecht opmerkt. De nood aan meer groene bestemmingen is objectief gezien echter veel groter. Van Mechelen meet met twee maten en gewichten. De rest van de regering laat hem betijen.

Daarmee verdwijnt elke motivatie om werk te maken van duurzame ruimtesparende bedrijventerreinen. Hier ligt nochtans een heel veld open in Vlaanderen. Zeker als we dit vergelijken met het beleid dat ter zake gevoerd wordt in Nederland², o.m. wat subsidies betreft voor de intensivering van het ruimtegebruik (via clustering van

² Zie : www.duurzamebedrijventerreinen.nl

bedrijven, de inrichting van bedrijvenverzamelgebouwen, meerlagig bouwen van bedrijfspanden, gezamenlijke parkeer- en opslagvoorzieningen,...).

Naar een strikte scheiding tussen landbouw en natuur

Intussen dringt vooral de CD&V er op aan om de doelstellingen inzake verweving van landbouw en natuur in te perken of zelfs geheel te schrappen. Ook minister Van Mechelen overwoog een vermindering van het IVON van 150.000 tot 80.000 ha bij de herziening van het RSV. Hierdoor dreigt een **ruimtelijke segregatie**-politiek : landbouw en natuur trekken zich elk terug op hun eigen terrein en mogen daar hun goesting doen. Een keuze voor “splendid isolation”. Gezien het beperkt areaal aan echte natuurreservaten of aan VEN-gebieden, zou dit geen goede zaak zijn voor Vlaanderen. Ook in bijv. landbouw- en recreatiegebieden moet er gestreefd worden naar een basis-natuurkwaliteit.

In elk geval wordt daarmee de basis onder het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen uitgehaald. De groene taakstelling raakt dan nog meer in de verdrinking. Groen! pleit juist voor meer in plaats van minder verweving. Waarbij we wel mee willen zoeken naar de beste werkwijzer om dit op een positieve manier in te vullen met alle betrokkenen.

Laat de stad maar groeien...

Op langere termijn, in de definitieve herziening van het RSV (na 2012), zou minister Van Mechelen zelfs aansturen op de vervaging van de scheidslijn tussen stedelijk gebied en buitengebied. Waardoor de moeizame afbakeningsprocessen van vandaag grotendeels verloren moeite zouden worden en het buitengebied opnieuw totaal vogelvrij zou worden voor projectontwikkelaars. Ook door deze démarche dreigt één van de pijlers van het Ruimtelijk Pact voor Vlaanderen onderuit gehaald te worden. Op het einde van deze legislatuur zijn de maskers in elk geval definitief gevallen.

4. Instrumentenmix voor natuur- en bosbeleid wordt onontwarbaar kluwen

Bij zijn aantreden liet milieuminister Peeters meteen weten dat hij minder zou gaan voor een verwervingsbeleid (aankopen van natuur en bos). Hij wou komen tot een betere mix van de bestaande verschillende instrumenten : naast verwervingen, vergoedingen voor erfdienstbaarheden bij de afbakening van bijv. VEN, instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones en soortbeleid, subsidies voor ecologisch bosbeheer, beheerssubsidies voor verenigingen die natuurgebieden beheren, beheersovereenkomsten met landbouwers die zorg dragen voor natuur op hun gronden en steun voor meer samenwerking via beheergroepen.

In het regeerakkoord werd een objectieve evaluatie van deze instrumentenmix aangekondigd. Maar die is er eigenlijk niet gekomen. Er ligt sinds september 2008 wel een nota voor van adviseur natuurbeleid van minister Crevits Jan Verheeke. Maar voor Groen! kan dit niet de beloofde “objectieve” evaluatie zijn. In de nota worden overigens nog veel vragen opgeworpen en weinig definitieve antwoorden gegeven.

Intussen wordt een reeks van nieuwe instrumenten wel gebetonneerd in de decreetgeving.

- In het nieuwe decreet grond- en pandenbeleid wordt gekozen voor het **compenseren van de kapitaalschade** die landbouwers lijden door beperkingen die hen worden opgelegd in het kader van het realiseren van meer natuur, bos en groen. Landbouwers worden vergoed omdat ze afzien van activiteiten (bv. bemesting, pesticidengebruik,..) die de natuurwaarde, het ecologisch kapitaal van hun grond, verminderen.
- Naast de planschadevergoeding uit het decreet ruimtelijke ordening zelf, is er in het decreet grond- en pandenbeleid nu ook sprake van een **bestemmingswijzigingscompensatie (BWC)** bij het omzetten van landbouw in natuur, bos of groen, en van een **compensatieregeling inzake bestemmingsvoorschriften (CIB)** bij verweving van landbouw en natuur. Wat de totale kost voor de overheid wordt, is onduidelijk. Vooral de laatste regeling (de CIB) stuit op forse bezwaren van de Minaraad : deze regeling maakt het verweven van landbouw- en natuurbehoudsdoelstellingen extra moeilijk en duur. De realisatie van het verwevingsgebied (IVON) wordt daardoor nog meer op de lange baan geschoven. Misschien is dat laatste zelfs uitdrukkelijk de bedoeling.
- Dit decreet komt bovendien ook nog eens bovenop een ander decreet dat **gebruikerscompensaties** invoert voor landbouwers bij **bestemmings-wijzigingen**.
- Daarbij is het niet duidelijk wat de relatie is met al **bestaande vergoedingsstelsels** : bv. de vergoeding natuur in kwetsbare zones ter compensatie van de beperking op bemesting, voorzien in artikel 15ter van het mestdecreet van 1991.
- Ten slotte is totaal niet duidelijk wat de relatie is tussen deze bijzondere compensatie-mechanismen voor landbouwgebieden en de algemene planschaderegeling. De Minaraad heeft hierbij de grootste vragen:

“De Minaraad stelt vast dat beide vormen niet thuis horen in het grond- en pandendecreet. De Minaraad heeft bovendien ernstige bedenkingen bij de zeer complexe uitwerking van de BWC en de CIB. De Raad betwijfelt ten zeerste of deze systemen werkbaar zijn. Bovendien stelt de Raad vast dat het kostenplaatje van de BWC aanzienlijk is en afhankelijk van de aannames in de berekening kan variëren van ca. 12 miljoen € tot 29 miljoen €. De BWC en CIB gelden enkel voor landbouwgrond in gebruik door een beroepsland- of tuinbouwer. De Raad heeft ernstige twijfels hoe dit gerijmd kan worden met een gelijke behandeling van alle grondeigenaars in Vlaanderen.”

Al deze voorstellen van nieuwe compensatiemechanismen voor landbouwers komen op een moment dat de lang beloofde objectieve evaluatie van de instrumentenmix die ingezet wordt bij het bos- en natuurbeleid nog niet rond is. Wij zijn net als de Minaraad voor een **volwaardig vergoedingssysteem** voor landbouwers die zorg

dragen voor natuurwaarden, maar dan op basis van meer transparantie en op basis van duidelijke wederzijdse engagementen.

Wat nu voorligt is niet meer dan kunst- en vliegwerk waarmee de CD&V de landbouwlobby op haar wenken bedient. De vraag is echter of men hiermee de landbouwers ook op lange termijn een dienst bewijst. Want men blijft uitgaan van een strikte tegenstelling tussen natuur en landbouw.

Moeten we niet uit deze negatieve logica treden, waarbij natuur per definitie wordt beschouwd als een beperkende en een kostenfactor voor landbouwbedrijvigheid? Is het niet veel logischer oplossingen te zoeken in de logica van het belonen van landbouwers die ook aan milieu- en natuurbouw willen doen, die het ecologisch kapitaal dat ze bezitten, actief willen verrijken en daarvoor dan ook alle recht hebben op een faire vergoeding? En dit moet eigenlijk volledig losgekoppeld worden van de ruimtelijke bestemming: iedereen die extra inspanningen doet om de natuurwaarden te verhogen moet daarvoor financieel beloond worden.

Gebrek aan politieke wil

De discussie over de instrumentenmix kan echter niet verhelen dat de doelstellingen inzake natuur, bos en groen van geen kanten gehaald zijn. In elk geval heeft de keuze om minder aan te kopen de voorbije jaren, niet tot betere resultaten geleid. Maar dat heeft vooral te maken met politieke onwil, meer dan met de instrumentenkeuze. De middelen en vooral ook het personeel voor actieve natuurontwikkeling of bosuitbreiding bleven ondermaats. In die omstandigheden blijft het om het even welke instrumenten men toepast: men zal dan sowieso te weinig resultaat boeken.

HET GROEN! ALTERNATIEF: EEN HERSTELPLAN VOOR NATUUR EN OPEN RUIMTE IN VLAANDEREN

1. Inleiding

Groen! wil de ruimtelijke kwaliteit in Vlaanderen na jaren verwaarlozing, terug herstellen. Daarvoor is een echt herstelplan nodig. Een ecologisch en sociaal herstelplan, dat ook economisch vruchten kan afwerpen als onderdeel van een meer globaal groen economisch herstelprogramma (de zgn. Groene New Deal) en kan leiden tot veel groene jobs. **We moeten eindelijk af van de mythe dat je alleen welvaart en werkgelegenheid kan creëren door ruimte en natuur te vernietigen.** Het tegendeel is waar. De toekomst is aan nieuwe groene rijkdom en groene jobs door het behoud van open ruimte, landschappen, een levende bodem en natuurwaarden.

In de internationale literatuur over ecologische economie heeft men het in dit verband steeds meer over PES : “payment for ecological services”. Daarbij maakt men een onderscheid tussen het vergoeden van **actieve PES-projecten** waarbij betaald wordt voor menselijke arbeid die ecologische meerwaarde creëert (bv. het aanplanten van een nieuw bos) en de vergoeding voor **passieve PES-projecten**, een betaling voor het behoud van bestaande natuurwaarde, zonder toevoeging van menselijke arbeid, bv. de Ecuadoriaanse regering die afziet van olieboringen in het Yasuni Nationaal Park

3

Groen! wil mee vorm geven aan een nieuwe economische sector van **natuur(project)-ontwikkelaars en natuurontwikkelingsbedrijven** die door de overheid, beheerders van stadsbossen of regionale landschappen of door de privé (landbouw, toerisme, horeca, vastgoed) vergoed worden voor geleverde **ecosysteemdiensten**, als daar zijn : het herwinnen van open ruimte, het herstel van de bodemrijkdom, het tegengaan van erosie, het verrijken van de fauna en flora, opwaardering van vegetatie, bebossing, herstel van watertafels, van het waterbergend vermogen, enz. Dat dient te gebeuren in respect voor het vele vrijwilligerswerk dat nu al gebeurt op het terrein en in nauw overleg met de bestaande terreinbeherende verenigingen (bijv. van Natuurpunt).

Vanuit die filosofie schuiven we vier belangrijke actiepunten naar voren :

³ : zie : Etopia, Jean-Paul Ledant, Acheter les services de la Nature? Une analyse des “paiements de services environnementaux”, dec. 2008

2. De vier belangrijke actiepunten van het Groene Herstelplan

(1) VOLUIT KIEZEN VOOR NATUURONTWIKKELING

In de eerste plaats gaan we voor de integrale afbakening van natuur als voorzien in het RSV : het Vlaams natuurdecreet is geen vodge papier. Slechts 70% van het Vlaams Ecologisch Netwerk is afgebakend en slechts 0,7% (sic) van het natuurverwevingsgebied. Sinds het VEN-besluit van paarsgroen is er nauwelijks vooruitgang geboekt. Groen! vraagt de onmiddellijke afbakening van de volle 125.000 ha **VEN** en de start van de afbakening van het verwevingsgebied (**IVON**). Vlaanderen heeft ook dringend nood aan een **bebossingsprogramma** – de regeling rond de verplichte boscompensaties moet verstrengd worden : de herbebossingsplicht afkopen zonder dat er effectieve bebossing tegenover staat is voor Groen! geen optie meer. **Tegen 2012 heeft elke Vlaamse stad een toegankelijk stadsbos op fietsafstand.**

(2) BEHOUD EN HERWINNEN VAN OPEN RUIMTE

In het jaar 2006 ging opnieuw 29 km² open ruimte verloren in Vlaanderen : dat is 8 hectare of 16 voetbalvelden per dag⁴ . Dat is terug een toename (in 2005 was het maar 25 km²). Groen! vraagt een **duurzaamheidsnorm** voor het ruimteverbruik om te vermijden dat Vlaanderen helemaal ‘versteent’.

Groen! is voorstander van een volwaardige **speculatieheffing voor onbebouwde percelen als middel om de aansnijding van nieuwe woonuitbreidingsgebieden te doen stoppen.**

De opbrengst van planschade- en activeringsheffingen moet voor minstens de helft gaan naar een **Groenfonds** (in het kader van het Grondfonds) voor de realisatie van meer natuur, bos en groen.

Daarnaast willen we een pakket aan **ruimte- en groenzorgpremies** invoeren om gezinnen, verenigingen, bedrijven en gemeenten aan te zetten om zorgzaam om te springen met schaarse open ruimte en groen. Mensen die ervoor kiezen om meer compact te gaan wonen in huizen die minder ruimte in beslag nemen, mensen die ruimte delen door samen te wonen, mensen die kiezen voor minder verhardingen en meer onbedekte bodem, mensen die aandacht hebben voor zeldzame flora en fauna in hun eigen tuin, willen we fors steunen.. Ook verenigingen en bedrijven die zuinig omgaan met ruimte, verdienen steun. Gemeenten die ervoor kiezen om geen nieuwe woonuitbreidingsgebieden aan te snijden, willen we veel hogere dotaties geven uit het Gemeentefonds.

(3) BESCHERMING VAN SOORTEN

28% van planten- en diersoorten in Vlaanderen zijn met uitsterven bedreigd. De voorbije decennia stierf één derde van de vlinders in Vlaanderen uit – van de resterende 40 soorten is nog één derde bedreigd, zo bv. het boswitje of het

⁴ Zie Vlaamse Regionale Indicatoren, 2008, p. 331

gentiaanblauwtje. Deze soorten staan ook symbool voor de leefbaarheid van een heel ecosysteem : als zij verdwijnen, is het omdat hun hele leefgebied verschaalt. Groen! vraagt een beleid dat soorten beschermt, bv. door **ecolinten** te voorzien voor dieren die onder druk van de opwarming migreren. Landbouwers, maar ook particulieren of bedrijven die op hun gronden meehelpen om natuur en landschap te vrijwaren of te herstellen, worden daarvoor vergoed met middelen uit het Groenfonds.

Bedreigde vlinders zoals het gentiaanblauwtje zijn voor ons de graadmeter van de teloorgang van open ruimte en natuur. Als deze vlinder de komende jaren in Vlaanderen overleeft, zijn we terug goed bezig...

Het zou zonde zijn als onze kleinkinderen veel typisch Vlaamse dieren en planten alleen nog zouden kennen van afbeeldingen op wikipedia...

(4) NATUUR EN KLIMAAT : KIEZEN VOOR WEDERZIJDSE BESCHERMING

Steeds meer planten en dieren hebben te lijden onder de klimaatverandering. Groen! blijft aandringen op een doortastend klimaatbeleid om de uitstoot van CO₂ sterk te verminderen en zo een verdere opwarming mee te helpen voorkomen. Maar tegelijk is er beleid nodig om de natuur te beschermen tegen de gevolgen van de klimaatsverandering (adaptatiebeleid). Dat kan door natuurgebieden te beschermen door de aanleg van **klimaatmantels**, dit zijn beschermingszones rond de natuurgebieden, die ook goed zijn voor de landbouw en de waterhuishouding. Omgekeerd kan de natuur bijdragen tot de bescherming van de mens tegen de effecten van de klimaatcrisis via **klimaatbuffers** zoals overstroomingsgebieden, duinen en bossen.

Een Vlaams herstelplan voor Natuur en Open Ruimte

a. **Analyse van huidig Vlaams beleid: Rommelbeleid leidt tot achteruitgang**

De laatste jaren ging veel energie naar de strijd voor de ruimtelijke verankering, de 'afbakening' van natuur in Vlaanderen. Het is een schande dat deze afbakening zo moeizaam verloopt en vooral dat er in de loop van dit proces nauwelijks natuur bijkomt in Vlaanderen. Terwijl ons gewest snakt naar meer groen en natuur.

Volgens het Natuurdecreet van 21/10/1997 moest er in Vlaanderen een VEN en IVON afgebakend worden :

- VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk) : 125.000 ha
= GEN (Grote Eenheden Natuur) + GENO (Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling)
- IVON :
 - *Natuurverwevingsgebieden* :
Het Natuurdecreet voorziet de afbakening van 150.000 ha Natuurverwevingsgebied, waarin de natuurfunctie evenwaardig en duurzaam dient samen te gaan met de functies landbouw, bosbouw en recreatie. Deze kunnen worden aangeduid op :
 - groengebieden, parkgebieden, buffergebieden, bosgebieden, gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen, overstromingsgebieden, wachtbekkens, militaire domeinen
 - landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en recreatiegebieden

- *Natuurverbindingsgebieden*

Daarnaast moeten via het provinciale niveau ook natuurverbindingsgebieden afgebakend worden. In die gebieden worden stimulerende maatregelen genomen om de verbindingsfunctie te verbeteren o.m. via de ontwikkeling van kleine landschaps- en natuurelementen.

Ten slotte wordt in het Natuurdecreet ook nog bepaald dat er *natuurrichtplannen* moeten opgemaakt worden voor alle VEN-, groen-, park-, buffer- en bosgebieden, Ramsargebieden en Speciale Beschermingszones (SBZ), samen zo'n 285.000 ha. .

De doelstellingen inzake natuur in het natuurdecreet komen overeen met de doelstellingen opgenomen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) tegen 2007 :

- Landbouw : 750.000 ha
- Bosbouw : 53.000 ha (+ 10.000 ha)
- Reservaat en natuur : 150.000 ha (+ 38.000 ha)
- Overig groen : 34.000 ha

RUIMTEBOEKHOUDING		
	SALDO 1994-2006	TAAKSTELLINGEN RSV
Wonen	-100	0
Recreatie	900	+1.000
Reservaat en Natuur	11.500	+38.000
Overig groen	-1.000	0
Bosbouw	2.000	+10.000
Landbouw	-13.200	-56.000
Industrie - buiten poorten	3.200	+7.000
Industrie - poorten	-100	nvt
Overige	-2.300	0

10.9 Evolutie van de ruimteboekhouding, gebaseerd op volledig afgeronde planningsprocessen, op 1/1/2007. Bron: Departement RWO, afdeling Ruimtelijke Planning.

Evolutie taakstelling 2007-2012

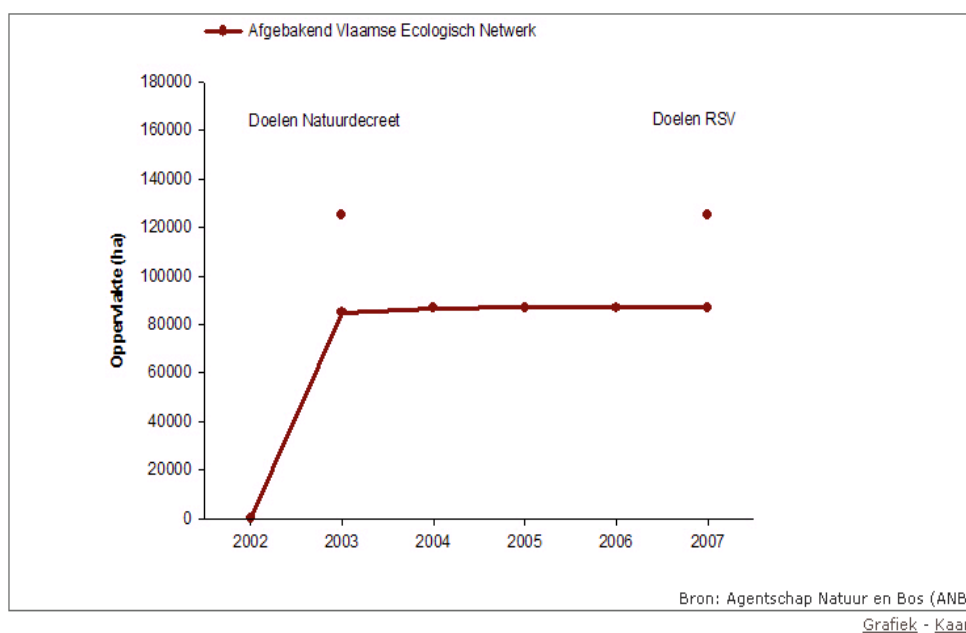
bestemmingscategorie	Taakstelling RSV	Toestand 2007 (in ha)	Voorzien 2012 (in ha)
Wonen	227.500	227.500	227.500
Recreatie	19.000	19.000	21.000
Natuur, bos, groen	237.000	201.000	237.000
Landbouw	750.000	794.500	750.000???
Industrie	62.000 (59.000 + 3.000 bestaande)	59.500	65.500

Stand van Zaken (cf. Natuurrapportering)

1. VEN

De afbakening van het VEN verliep in twee fasen (beslissing Vlaamse Regering van 7/12/2001). In de eerste fase (2002-2003) werden consensusgebieden opgespoord op basis van de Gewenste Natuur- en Bosstructuur (GNBS) en de Gewenste Agrarische Structuur. Dat resulteerde in de ontwerpafbakening van 86.940 ha VEN in uitvoering van het Natuurdecreet (eerste spoor) en 8000 ha ontwerp groene RUP's (bestemming natuurgebied) in uitvoering van het RSV (tweede spoor) in 2004. De oppervlakte is in 2005 zo goed als ongewijzigd gebleven. Op 31/12/2006 omvat het VEN 87022 ha. De oppervlakte in 2007 is met 23 ha toegenomen tot 87045 ha. Volgens de beleidsbrief ruimtelijke ordening 2009 zouden er in 2008 1.886 ha natuurgebied extra bijgekomen zijn via de afbakening van natuur in RUP's. Dan nog werd er deze legislatuur nauwelijks voortgang geboekt. We zouden dan stranden op 71 % wat de beoogde afbakening van het VEN betreft. **Na de inspanningen gedaan door groene ministers tijdens de vorige regering, werd tijdens deze regering nauwelijks vooruitgang geboekt.**

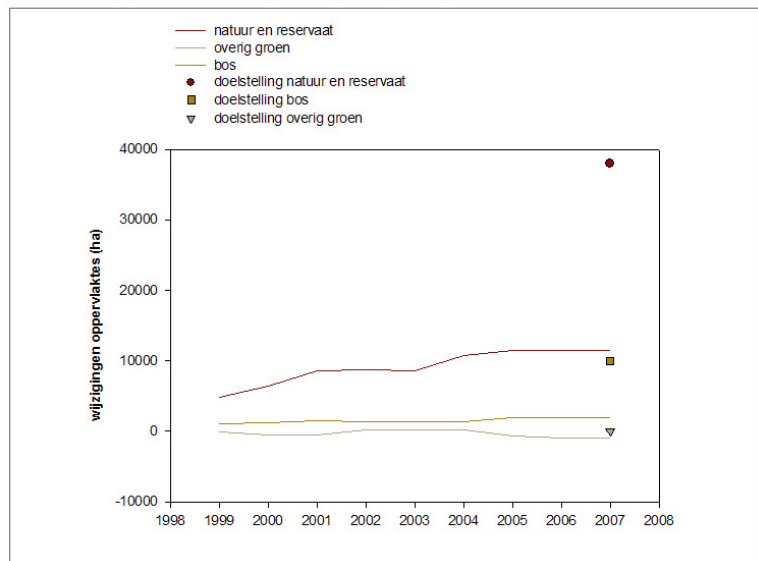
Indicator: Oppervlakte afgebakend VEN

38.000 ha nieuwe natuur?

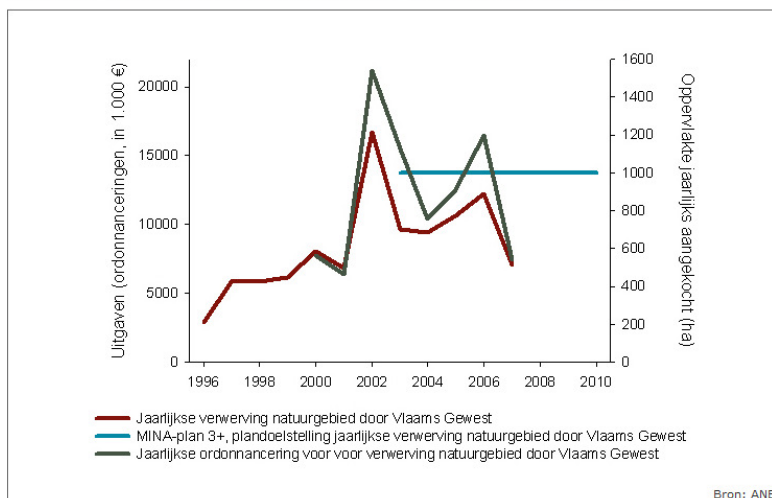
Van de in de ruimtebalans van het RSV beloofde toename van natuurgebied met 38.000 ha was in maart 2008 volgens het INBO slechts 28% gerealiseerd (natuur-, reservaat- en bosgebied samen).

Indicator: Oppervlakte extra planologisch groengebied

De verwerving van natuurgebieden liep onder de huidige regering fors vertraging op :

Indicator: Verwerving van natuurgebieden door het Vlaams Gewest

Bron: ANB

Plandoelstelling MINA-plan 3 en 3+:

“Jaarlijks aankoopritme van natuur- en bosgebied doen stijgen tot 3000 ha.” Evaluatie van het INBO (< Natuurindicatoren) : “*Qua aangekochte oppervlakte werd in de periode 2003 tot 2007 geen enkele maal de jaarlijkse aankoopdoelstelling van het MINA-plan 3 gerealiseerd*”. *De jaarlijkse verwerving van natuurgebieden door het Vlaams Gewest, en de daarmee verbonden uitgaven, kenden na een piekjaar in 2002 een fluctuerend verloop, met toenames in 2005 en 2006 en een sterke terugval in 2004 en 2007. Qua aangekochte oppervlakte werd in de periode 2003 tot 2007 geen enkele maal de jaarlijkse aankoopdoelstelling van het MINA-plan 3 gerealiseerd.*

Het ritme van de **erkenning van natuurreservaten** stagneerde :

1999-2004 : van 9000 naar 15.000 ha = +6.000 ha = + 75%

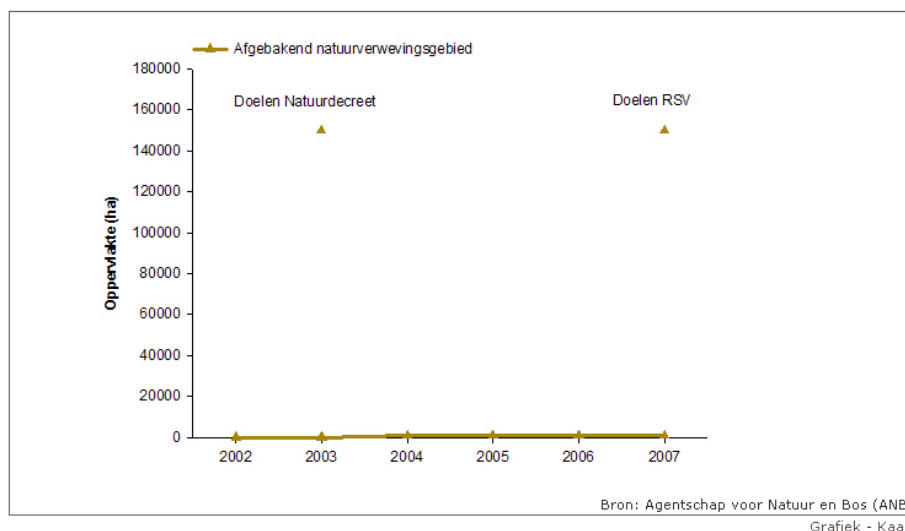
2004 – 2007 : van 15000 naar 18.000 ha = + 3000 ha = + 20% (2008 nog niet meegerekend)

Globaal genomen werd door het MINAplan 3 bepaald dat Vlaanderen tegen eind 2007 50.000 ha gebieden onder effectief natuurbeheer moet tellen. De jaarlijkse terreinverwervingen vertonen de laatste jaren echter een dalende trend waardoor de einddoelstelling niet gehaald werd. De gemiddelde aangroei van terreinen onder effectief natuurbeheer sinds 2002 is 2.096 ha wat ver onder de plandoelstelling van 5.000 ha ligt en momenteel is er slechts 39.365 ha onder effectief natuurbeheer.

2. IVON

Wat de afbakening van natuurverwevingsgebieden betreft staan we nog nergens : eind 2007 zou het gaan om amper 935 ha of 0,7 % van de beoogde doelstelling. In de beleidsbrief 2009 is sprake van 1.196 ha extra agrarisch gebied met overdruk natuurverweving in 2008. Dat zou het percentage afbakening IVON brengen op 1,4%.

Indicator: Oppervlakte afgebakend natuurverwevingsgebied

In de nieuwe plannen tot (beperkte) herziening van het RSV (2007-2012) was sprake van het beperken van de natuurverwevingsgebieden van 150.000 ha tot 80.000 ha. CD&V's pleiten zelfs om de verwevingsgebieden in landbouwzone helemaal te schrappen.

3. NATUURRICHTPLANNEN

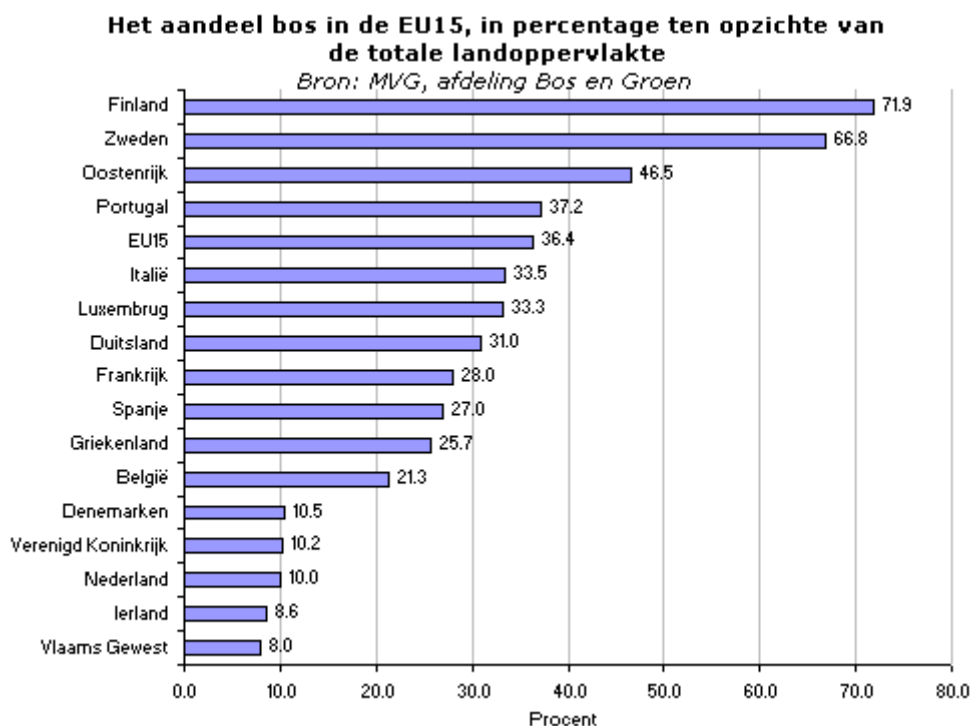
Een natuurrichtplan is een gebiedsgericht natuurbeleidsplan waarin de lange termijn doelstellingen van het natuurbeleid worden uitgewerkt voor een specifiek gebied met een bepaalde natuurfunctie. Er kunnen daarin maatregelen (stimuli, ontheffingen, ge- en verbodsbepalingen) voorzien worden die nodig zijn om de natuurdoelstellingen te realiseren.

Volgens het natuurdecreet moet voor alle ecologisch waardevolle gebieden, d.i. voor 285.000 ha een natuurrichtplan worden opgemaakt. Ook hier staat men hopeloos achterop! De toestand eind 2008 is dat er slechts 4 natuurrichtplannen voor een gezamenlijke oppervlakte van 11.2060 ha werden goedgekeurd en dat nog 2 natuurrichtplannen voor een gezamenlijke oppervlakte van 3.791 ha in uitvoering zijn. Onder druk van de landbouwlobby en de private grondeigenaars wil deze regering het instrument van de natuurrichtplannen stilletjes afvoeren...

4. BOSUITBREIDING

In de langetermijnplanning Bosbouw staat dat we tegen 2010 moeten komen tot 12 percent bosoppervlakte - nu zitten we daar nog heel ver onder - om te kunnen voldoen aan de vragen en behoeften inzake recreatie, natuur, buffering, klimaat, houtproductie enzovoort.

In Europese context scoort het Vlaamse Gewest allesbehalve goed wat betreft het aandeel bosoppervlakte. Berekend ten opzichte van de totale landoppervlakte heeft Vlaanderen het laagste aandeel in de EU15, namelijk 8,0%. Geen enkel Europees land scoort slechter. België staat op de 6^e laatste plaats, met een bosaandeel van 21,3% dank zij Wallonië.

In het RSV staat als doelstelling:

“Het Vlaams Gewest bakent in de gewestplannen of in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen 10.000 ha als bijkomend bosgebied of bosuitbreidingsgebied af waarbinnen ecologisch verantwoorde bosuitbreiding plaatsvindt. Ten aanzien van de oppervlakte met bestemming bosgebied op de gewestplannen (43.000 ha), betekent dit een toename van 10.000 ha tot een totaal van 53.000 ha.”

2007 was de deadline voor het uitvoeren van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

Er is echter slechts 2.000 ha bijkomend bosgebied gerealiseerd, wat overeenkomt met 29 % van de doelstelling.

Zonevreemde bossen

Toch leidt dit netto niet tot meer bossen in Vlaanderen, want in dezelfde periode ging 4.239 zogenaamd zonevreemd bos verloren. Tussen 1994 en 2007 ging dus 333 ha meer bos verloren dan er bij kwam (< Bosbarometer VBV) . Recent nog gaf de minister toe dat nog niet de helft van de oppervlakte zonevreemd bos, dat de laatste jaren gekapt werd, effectief gecompenseerd wordt door de aanplant van nieuwe bossen.

25% van alle bossen in Vlaanderen (40.000 ha bos) is zonevreemd en is totaal onbeschermd en kan dus van vandaag op morgen omgekapt worden. En dat terwijl Vlaanderen één van de bosarmste regio's van Europa is. Elke logica is hier zoek.

Bij deze zonevreemde bossen zijn er ook zgn. **Ferrarisbossen** : dat zijn zones die sinds 1780 (de uitgave datum van de Ferrariskaarten) onafgebroken bebost waren en dus ecologisch zeer waardevol zijn: het gaat om 1% van ons bosareaal, daarvan is 18% zonevreemd en dus onbeschermd.⁵

Afbakening stadsbossen

In de taakstelling van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd de absolute prioriteit gelegd bij de realisatie van stadsrandbossen. In totaal zouden 51 projecten moeten gerealiseerd worden. Op de afbakeningskaart staan twee projecten in vurig rood, met name de stadsbossen voor Gent en Antwerpen. Daar ligt de hoogste prioriteit.

Daarnaast zijn er projecten in Mechelen, Aalst, Brugge, Kortrijk, Roeselare, Oostende, Hasselt, De afgelopen tien jaar werden er inderdaad hier en daar bepaalde stukken gerealiseerd. Maar veelal zit men nog in de fase van de zoekzones en wordt er weinig voortgang geboekt op het terrein. De voorbije legislatuur is de dynamiek rond de stadsbossen stilgevallen.

- In **Gent** wordt geen vooruitgang geboekt met de realisatie van het stadsbos. Gouverneur Denys is belast met de coördinatie. In de vorige legislatuur werd volop werk gemaakt van de realisatie van het stadsbos, maar de laatste jaren is alles vrijwel stilgevallen. Diverse aankoopdossiers voor het Gentse stadsbos bijvoorbeeld liggen al jaren te wachten op de

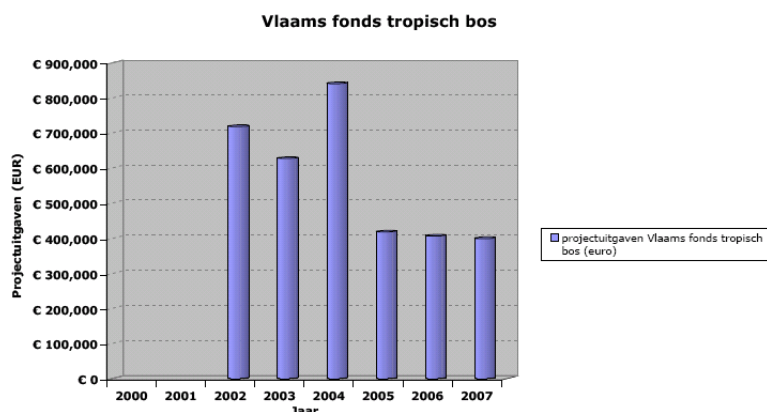
⁵ Jos Gysels, De Bossen van Vlaanderen. Bosarm of arm bos?, Natuur.blad, september2007

handtekening van de bevoegde minister. Ondertussen zijn de schattingsverslagen verouderd, waardoor een aantal administratieve stappen in het aankoopproces zullen moeten worden overgedaan. En ondertussen gaan de ontbossingen verder door...

- In het ontwerp van GRUP tot afbakening van het grootstedelijk gebied Antwerpen is de uitwerking van het stadsrandbos **Antwerpen Zuid** weinig ambitieus. Er zijn weinig nieuwe gebieden opgenomen in het plan en het blijft een zeer versnipperd bos. De bedoeling om hier een gordel van rust en natuur in te bouwen wordt ongedaan gemaakt door het nabije geplande bedrijventerrein Statenrozen- Keizershoek te Kontich. Het ontwerp is een fameuze stap terug t.o.v. het oorspronkelijk stadsrandbosproject dat in 2004 onder impuls van Jef Tavernier door de Vlaamse Regering voor Antwerpen Zuid principieel is vastgesteld. Met de concrete realisatie moet nu nog begonnen worden.
- Het Lappersfortbos (**Brugge**) werd voor een groot deel aangekocht door het gewest en de stad Brugge (13,5 ha), maar een deel gaat op aan een nieuwe weg en aan kantoren. Het stuk bos dat in industriegebied ligt, en dat in essentie het voorwerp was en is van de strijd, zal binnenkort voor de bijl gaan.

Tropisch Bosfonds

Ontbossing is wereldwijd verantwoordelijk voor 18 % van de uitstoot van broeikasgassen. Het Vlaams Fonds Tropisch Bos, opgericht door groene minister Vera Dua, draagt bij tot het beperken van de klimaatwijziging via bosbehoud en kleinschalige (her)bebossingprojecten in het zuiden. De regering Peeters heeft de steun aan het tropisch bos gereduceerd van 1.228.000 euro tot 290.000 EUR voor de begroting 2009, dit is een vermindering met meer dan 2/3. In feite wordt daardoor dit Fonds volledig ontmanteld want met een dergelijk beperkt budget is het niet mogelijk om nog een serieuze werking uit te bouwen!

b. De 4 actiepunten van het Groen! herstelplan

1. VOLUIT KIEZEN VOOR NATUURONTWIKKELING: het evenwicht herstellen

- De afbakening van het VEN moet voor eind 2010 afgerond zijn – de afbakening van het IVON voor eind 2012. Groen! wil het **aankoopbeleid heractiveren** om de vooropgestelde doelstelling van **50.000 ha natuurreservaat** te halen ten laatste in 2012. Groen! wil ook een inhaalbeweging voor erkenningen van private natuurreservaten.
- **Daarbovenop** wil Groen! de discussie openen over een uitbreiding van het VEN (nieuwe natuurontwikkeling) en van het IVON (extra natuurverwevingsgebieden, bv. ook in woonzones of KMO-zones : naast groen/geel ook groen/rood en groen/paars).
- Groen! wil extra stimuli voor **ecolinten** (natuurverbindingsgebieden) die doorheen alle ruimtelijke bestemmingszones kunnen lopen.
- De opmaak van natuurrichtplannen moet versneld worden : eventueel kan de procedure als voorzien in het natuurrichtplanbesluit vereenvoudigd worden. Maar dan wel zodanig dat de landbouwsector minder stokken in de wielen kan steken.
- Na de zonevreemde woningen wil Groen! ook een planmatige oplossing voor **zonevreemde bossen en natuurgebieden**. Zo hoeven de vele bossen, natuurgebieden en groene gordels die nu niet groen zijn ingekleurd niet zomaar te verdwijnen. Groen! wil een aanscherping van de toepassing van het Bosdecreet
 - **de herbebossingsplicht kan niet langer zomaar worden afgekocht**. Dit betekent dat de compensatieplicht conform art. 90bis van het bosdecreet van 13 juni 1990, waarbij ontbossing kan mits het betalen van een bosbehoudsbijdrage, wordt afgeschaft. Er moet effectief een herbebossing gebeuren vooraleer een ontheffing van het ontbossingsverbod kan verkregen worden.
 - Groen! wil dat **een actieplan voor regularisatie van de bestaande zonevreemde bossen wordt opgemaakt**. Waardevolle bossen die zonevreemd zijn krijgen daardoor een groene bestemming . Dit geldt zeker voor de resterende Ferrarisbossen. Wat mogelijk was voor zonevreemde woningen, bedrijven en weekendverblijven moet nu ook kunnen voor bossen. De eigenaars krijgen een billijke planschade uitbetaald.

- **Tegen 2012 heeft elke Vlaamse stad een toegankelijk stadsbos op fietsafstand.** Stadsbossen zijn plaatsen bij uitstek waar natuur, bos en recreatie een plaats kunnen krijgen.
- Groen! vraagt een **verhoging van de middelen van het Fonds Tropisch Bos** minstens tot het niveau van 2002, met name 1.228.000 euro. Deze middelen worden additioneel ingezet, bovenop onze verplichtingen om te voldoen aan de Kyoto-verplichtingen of het Europees klimaatpakket.

2. Behoud en herwinnen van Open Ruimte

Tussen 1990 en 2006 nam de bebouwde oppervlakte in Vlaanderen toe met 577 km² of 32%. In 2006 is 17 % van de Vlaamse oppervlakte (13 522 km²) bebouwd. In 1990 was dat 13 %. Die toename is vooral toe te schrijven aan de woningbouw die steeg met 34 % en nu 13 % van de bebouwde oppervlakte inneemt. Ook de oppervlakte industriegebouwen kende met een toename van 36 % een sterke stijging. De oppervlakte ingenomen door gebouwen voor handel en diensten steeg met 23 %. Door die bebouwing ging 628 km² open ruimte (o.a landbouw, bossen, parken) verloren (MIRA-T).

In het jaar 2006 ging opnieuw 29 km² open ruimte verloren in Vlaanderen : dat is 8 hectare of 16 voetbalvelden per dag⁶. Als we deze ruimtevrant willen tegengaan, moeten we erkennen dat naast grondstoffen en brandstoffen, ook ruimte een schaars goed is waar we bijzonder zuinig moeten mee om springen. Vooral omdat begroeide ruimte ook CO₂ vasthoudt en bescherming biedt tegen de opwarming van de aarde.

Er zijn verschillende goede redenen om spaarzaam om te gaan met wat ons rest aan open, onbebouwde, niet verharde ruimte. Open ruimte vervult immers tal van nuttige dikwijls levensnoodzakelijke functies voor de samenleving en voor het milieu :

- * open ruimte is dikwijls publiek terrein als recreatieruimte, ruimte om te wandelen en mekaar te ontmoeten
- * open ruimte is de (informele) speelplaats voor kinderen
- * open ruimte kan een bijdrage leveren tot de algemene leefkwaliteit (buurtgroen, filter voor fijn stof, lawaai buffer, zone om tot rust te komen)
- * open ruimte kan groene ruimte zijn die belangrijke natuurwaarden waarborgt (natuurgebieden, parken, groengebieden, bossen, tuinen)
- * open ruimte is niet-verharde oppervlakte waar de bodem nog kan ademen en water nog kan insijpelen
- * open ruimte kan zorgen voor voedselproductie, zeker in landbouwgebieden maar ook in private moestuinen of volkstuintjes

2.1 Geen nieuwe verkavelingsgolf in Vlaanderen

⁶ Zie Vlaamse Regionale Indicatoren, 2008, p. 331

In het bestaand RSV werd meer dan genoeg ruimte voorzien voor woningbouw. Onder lokale (politieke) druk werd er een overmaat van woonuitbreidingsgebieden aangeduid.

Deze regering zorgde ervoor dat het aansnijden van deze woonuitbreidingsgebieden stelselmatig werd versoepeld en zorgde zo voor een nieuwe verkavelingsgolf ten koste van alle ruimtelijke bekommernissen. En dat terwijl toch heel wat percelen in bestaande woonzones of woonuitbreidingsgebieden niet ontwikkeld raken. De zogenaamde schaarste op de markt van bouwgronden is eigenlijk een fictieve schaarste .

Volgens tellingen van het departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed zijn er in de woongebieden in Vlaanderen nog ruim 410.000 onbebouwde percelen beschikbaar, goed voor meer dan 59.000 ha woongebied. Hierop kunnen rekenkundig nog 800.000 à 910.000 woongelegenheden gerealiseerd worden. Volgens een schatting van de Bond Beter Leefmilieu zou het zelfs gaan om 675.000 onbebouwde percelen. Daarbij komt nog het feit dat minstens een 10.000-tal woningen in Vlaanderen al langdurig leegstaan.

Vermits er in feite geen schaarste is, zou het onverantwoord zijn om in de huidige omstandigheden nieuwe woonuitbreidingsgebieden aan te snijden. Speculanten winnen hierbij, de open ruimte is de grote verliezer.

Vandaar dat Groen! al lange tijd pleit voor de invoering van een speculatieheffing op onbebouwde percelen.

Dit om ervoor te zorgen dat bestaande bouwpercelen niet blijven braak liggen. Want daardoor neemt de druk toe om nieuwe woonuitbreidingsgebieden aan te snijden en weer open ruimte op te offeren.

Op deze wijze kunnen we twee belangrijke doelstellingen bereiken :

- * voldoende ruimte vrij maken voor nieuwe betaalbare (sociale) woningen
- * en tegelijk ook de druk verlichten op de open ruimte

2.2. Stimuli voor het duurzaam omgaan met ruimte : Grondfonds moet minstens voor de helft 'Groenfonds' worden

In het nieuwe decreet grond- en pandenbeleid wordt een **activeringsheffing** voorzien. Het gaat om een facultatieve gemeentelijke heffing, die echter verplichtend wordt als een voldoende grote spanning wordt aangetoond tussen de woonbehoefte en het bouwpotentieel in de gemeente. Groen! pleit bovendien voor een **progressieve activeringsheffing** : een heffing die toeneemt in de tijd. Door deze heffing te laten stijgen naarmate het perceel langer onbebouwd blijft liggen, zal het op de markt brengen ook progressiever gebeuren zodat er geen te zware verstoringen zijn.

Met de activeringsheffing kan de opmars van de speculanten en projectontwikkelaars aan banden gelegd worden.

De opbrengst van de activeringsheffingen (gemeentelijk) of van de planbatenheffing (gewestelijk) moet voor Groen! op twee manieren ingezet kunnen worden :

- Voor de invulling van de taakstelling voor voldoende betaalbare/sociale woningen in elke gemeente (cf. decreet grond- en pandenbeleid)
- Maar ook voor de invulling van de taakstelling voor het realiseren van voldoende natuur, bos en groen, op lokaal én op bovenlokaal vlak.

De middelen kunnen verdeeld worden tussen twee deelfonds: een Woonzorgfonds en een Groenfonds.

Via het Groenfonds kunnen de realisatie van nieuwe groene bestemmingen, maar ook de bescherming en heropbouw van open ruimte en groen in andere bestemmingen een nieuw elan krijgen. Als concrete invulling van ons basisprincipe: zorg voor het ecologisch kapitaal moet eerlijk vergoed worden.

2.3. Beheersovereenkomsten als vergoeding voor milieudiensten

Het Groenfonds wordt eerst en vooral aangesproken om groene bestemmingen of overdrukken te realiseren en zo eindelijk de immense achterstand ter zake in te lopen. Dikwijls zal het gaan om landbouwgrond die een groene bestemming krijgt en waarbij de landbouwer recht heeft op een vergoeding voor de geleden plan- of kapitaalschade. Het toekennen van deze planschadevergoedingen (cf. decreet RO) kan in meer positieve zin beschouwd worden als een vergoeding voor passieve ecosysteemdiensten (natuurwaarden in stand houden). Waar mogelijk willen we schadevergoedingen combineren met actieve stimuli voor de opwaardering van open ruimte of natuurontwikkeling (vergoeding voor actieve ecosysteemdiensten).

Het bestaand stelsel van beheersovereenkomsten voor landbouwers is een eerste aanzet tot het daadwerkelijk honoreren van actieve ecosysteemdiensten. Europa en het Vlaams gewest vergoeden de zgn. "agromilieumaatregelen". Het gaat om overeenkomsten tussen de Vlaamse Landmaatschappij en landbouwers "*waarbij de landbouwer zich er vrijwillig toe verbindt om gedurende een bepaalde termijn één of meer beheerspakketten uit te voeren tegen betaling van een beheersvergoeding*". Het gaat dan om doelstellingen zoals soortenbescherming, perceelsrandenbeheer, het herstel, de ontwikkeling en het onderhoud van kleine landschapselementen, het botanisch beheer, de erosiebestrijding en het verbeteren van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater. De minister bepaalt voor elke beheersdoelstelling de beheersgebieden en kan daarvoor een beheersvisie opstellen.

Groen! wil dit systeem van beheersovereenkomsten zowel kwalitatief als kwantitatief uitbreiden. De vergoedingen dienen opgetrokken te worden, zeker voor gronden die een groene bestemming of overdruk gekregen hebben (VEN of IVON) of die in speciale beschermingszones liggen (vogel- en habitatrictlijngebieden). Op termijn kan bekeken worden met de landbouworganisaties of de planschadevergoedingen niet geheel kunnen geïntegreerd worden in dit soort van overeenkomsten. Bovendien willen we de overeenkomsten aantrekkelijk maken voor alle landbouwbedrijven. Mevrouw Crevits betoonde zich erg gelukkig dat 3.500 landbouwers zo een overeenkomst afsloten in de periode 2000-2006. Maar in 2005 telde Vlaanderen zo'n 34.410 landbouwbedrijven. Dat wil zeggen dat slechts één op tien landbouwers mee zorg draagt voor natuur en groen. In onze optiek zijn alle landbouwers ook voor een deel behoeders van open ruimte en natuur- en landschapszorgers. Er zou dus een goede zaak zijn als met veel meer

landbouwbedrijven een overeenkomst zou kunnen bereikt worden rond een vergoeding voor milieuzorgdiensten.

En het zou ook een goede zaak zijn dat dergelijke beheersovereenkomsten in alle landbouwgebieden (ongeacht de ruimtelijke bestemming) kunnen worden afgesloten zodat overal de basisnatuurkwaliteit stijgt.

En dan spreken we natuurlijk over een hoger budget dan de 16 miljoen € die nu voorzien is voor 2008 en 2009. Maar niet alles kan bekostigd worden via het Groenfonds of via overheden. Bij uitbreiding zien we voor de ontwikkeling van natuur en het vrijwaren van open ruimte ook een rol weggelegd voor de privé. We pleiten voor doorzichtige en democratisch gestuurde **PPS-projecten** op vlak van het herwinnen van ruimte en van het herstel van natuurwaarden. Tegenover een vermeerdering van ecologisch kapitaal dient een economische vergoeding te staan. Voor een groen economisch herstelbeleid is inzetten op het herstel of zelfs de verrijking van natuur, milieu, landschap de meest lonende investering op termijn. **Van enkele honderden MINA-werkers moeten we komen tot enkel duizenden.** Tegelijk kan ook het inkomen van landbouwers fors ondersteund worden. Want er is meer dan werk genoeg in Vlaanderen als we ons niet vergenoegen met het saneren van vervuiling en het behoud van wat er aan natuur overblijft, maar als we echt beslissen tot een ecologisch offensief : het herwinnen van milieuwaarden die verloren zijn gegaan.

2.4. Ruimte- en groenzorgpremies voor al wie ruimte spaart en natuur creëert

Al wie zorg draagt voor groen en open ruimte, ook buiten de landbouw, verdient ondersteuning vanuit de overheid. Hetzelfde geldt voor verenigingen, bedrijven en lokale overheden.

Groen! wil daarom werk maken van een pakket van aangepaste **ruimte- en groenzorgpremies**. Ook dit kan mee gefinancierd worden vanuit het Groenfonds.

Veel van deze premies kunnen best ingezet worden door lokale besturen. Een deel van de middelen van het Groenfonds kan dan ook best meteen omgeslaan worden naar gemeenten en provincies. Maar het gewest kan bijkomende stimuli voorzien en daar bovenop besturen belonen die effectief werk maken van een beleid rond open ruimte en groen.

*** Premies voor wonen met zorg voor ruimte en groen**

Wonen neemt veel ruimte in beslag. Tegelijk blijft de nood aan nieuwe woningen groot. In het algemeen willen we mensen belonen die minder ruimte volbouwen, die kiezen voor compact wonen. Mensen die bij de keuze of inrichting van hun woning of eigendom, zorg dragen voor de ruimte die hen is toevertrouwd, hebben recht op steun van de overheid.

Ruimte- en groenzorgpremies kunnen een extra aanmoediging zijn voor :

- mensen die ervoor kiezen om van een woning met veel ruimtebeslag in het buitengebied te verhuizen naar een woning met minder ruimtebeslag in de stad;
- mensen die kiezen voor “samenhuizen” (met meerdere gezinnen in één grote woning) al dan niet met gedeelde ruimte;

- mensen die kiezen voor vormen van medegebruik van private open of groene ruimte (bv. gemeenschappelijke tuinen – het verwijderen van schuttingen) ;
- mensen die kiezen voor minder of doorlaatbare verharding (bv. opritten) – heraanleg van parkeerruimte voor de woning tot voortuinen
- mensen die kiezen voor “ruimtecompenserende investeringen” : daktuinen – geveltuinen - tegeltuinen⁷

* **premies voor werken met zorg voor ruimte**

Ook bedrijven, scholen, verenigingen kunnen zorgzaam omspringen met ruimte. Zuinig ruimtegebruik is een eerste doelstelling. Maar er is veel meer mogelijk. Bedrijven, verenigingen, scholen kunnen ervoor zorgen dat :

- er niet onnodig met ruimte gesmost wordt
- veel (privé) ruimte toch onder voorwaarden publiek toegankelijk is
- het groen op privé terreinen behouden en versterkt wordt zodat het een milieubuffer- functie of zelfs natuurfuncties kan waarborgen
- terreinen zoveel mogelijk waterdoorlatend zijn en dat er waar mogelijk gekozen wordt voor ontharding

In het kader van de acties voor duurzame bedrijventerreinen is er al aandacht voor zuinig ruimtegebruik. Maar hier is nog veel meer mogelijk.

* **Stimuli voor gemeenten die zorg dragen voor ruimte**

In Vlaanderen kan via de cluster natuurlijke entiteiten van de Samenwerkingsovereenkomst ‘Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling’ de aankoop, de aanleg, de inrichting en het beheer van groenprojecten in Vlaanderen gesubsidieerd worden. Concreet gaat het om :

- de aankoop van gronden voor groen
- de aankoop van groene ruimten, bv. parken
- de (her)inrichting van groene ruimten
- de opmaak van Harmonisch Park- en Groenbeheerplannen
- de aanleg van groendaken op gemeentelijke gebouwen⁸

Deze aanpak is vooral gericht op het klassieke groenbeheer, het beheer van parken en plantsoenen. De steun kan uitgebreid worden naar alle vormen van zorg voor de open/publieke ruimte en voor extra stimuli die de gemeenten voorzien voor bewoners, bedrijven of verenigingen om zorgzaam met ruimte om te gaan. Groen! pleit bijv. voor een sterkere subsidiëring van steden die werk maken van **groen op buurniveau**. Ook creatieve projecten krijgen een kans, zoals een groene overkapping van de Antwerpse ring om broodnodige parkruimte te creëren tussen de woonwijken.

⁷ : In de dichtbebouwde straten van steden en gemeenten is er vaak niet voldoende ruimte voor de aanleg van een echte voortuin. Door het wegnemen van één of meerdere stoeptegels tegen de huisgevel en deze vrije ruimte te beplanten met vooral klimplanten, wordt er toch, zij het een beperkt, tuintje aangelegd.

⁸ : Een gemeente die zelf een groendak aanlegt of de aanleg van groendaken stimuleert ontvangt hiervoor 31 tot 38,75 euro/m².

Gemeenten die er bewust voor kiezen om woonuitbreidingsgebieden niet aan te snijden en het landelijk karakter van hun gemeente te vrijwaren, hebben recht op een aanzienlijke **compensatie via de dotaties van het Gemeentefonds**.

Duurzaam ruimteverbruik kan als criterium ingebracht worden in de afwegingscriteria voor de verdeling van het Gemeentefonds over de verschillende Vlaamse gemeenten.

De huidige criteria voor de omslag van middelen van het Vlaams Gemeentefonds naar de gemeenten, zijn:

- * het aantal inwoners
- * de centrumfunctie (aantal mensen die er werken en studeren)
- * sociale criteria (fiscale armoede – sociale maatstaven)

6% van de omgeslagen middelen wordt verdeeld op basis van het criterium “open ruimten op basis van de oppervlakte bos, tuinen en parken, woeste gronden, gekadastreerde wateren, akkerland, grasland, recreatiegebieden en boomgaarden”.

Dit criterium kan opgewaardeerd worden, mits het ook een meer actieve invulling krijgt: gemeenten die zelf de keuze maken om open ruimte te vrijwaren, zouden dan meer middelen trekken.

Gemeenten die kiezen voor het schrappen van voorziene woonuitbreidingsgebieden of verkavelingen en deze omzetten in natuur- of landbouwzone krijgen een extra-dotatie uit het gemeentefonds. Deze ‘openruimte-bonus’ wordt bepaald op basis van de jaarlijkse extra-inkomsten die er zouden zijn bij verkaveling (berekend op basis van aantal wooneenheden + gem. inkomen en de daaruit voortvloeiende belastingen + extra afgeleide inkomsten).

Met andere woorden, Vlaanderen moet resoluut kiezen voor het behoud

Gezien de immense druk op onze open ruimte is het aansnijden van nieuwe woonuitbreidingsgebieden niet te verantwoorden. De bestaande woongebieden moeten eerst opgevuld worden, er zijn nog genoeg onbebouwde percelen in voorraad.

Groen! wil daarom een **progressieve speculatieheffing** op onbebouwde percelen zodat deze niet braak blijven liggen. Dit vermindert tegelijk de druk op de open ruimte.

Minimum de helft van de middelen van het **Grondfonds** moet gaan naar de realisatie van nieuwe groene bestemmingen en naar de concrete invulling ervan (bijv. beheersovereenkomsten). Zorg voor het ecologisch kapitaal moet immers eerlijk vergoed worden

Het systeem van **beheersovereenkomsten** moeten eenvormiger en doorzichtiger en ze moeten **kwalitatief en kwantitatief uitgebreid worden**. Elke landbouwer die op zijn gronden de natuurwaarden wil verhogen moet een faire vergoeding krijgen.

Mensen die kiezen om te wonen met minder ruimtebeslag moeten daarvoor beloond worden met **ruimtezoorgpremies**: compact wonen, samenhuizen, gemeenschappelijke tuinen, vergroenen van parkeerruimte

Ook bedrijven, gemeenten, verenigingen kunnen hun bijdrage leveren via het toegankelijk maken van open ruimte, de aanleg van groenbuffers, ontharding van versteende oppervlakten

Gemeenten die bewust kiezen om woonuitbreidingsgebieden niet aan te snijden en het landelijk karakter van hun gemeente te vrijwaren krijgen compensaties via een extra **“open-ruimte-bonus” uit het gemeentefonds**. Deze bonus wordt berekend op basis van de minderinkomsten door het niet-verkavelen.

3. Bescherming van soorten

28% van de planten- en diersoorten in Vlaanderen zijn met uitsterven bedreigd. De voorbije decennia stierf één derde van de vlinders in Vlaanderen uit – van de resterende 40 soorten is nog één derde bedreigd, zo bv. het boswitje of het gentiaanblauwtje. Deze soorten staan ook symbool voor de leefbaarheid van een heel ecosysteem : als zij verdwijnen, is het omdat hun hele leefgebied verschaalt. Onze kinderen hebben het recht om ook in de toekomst nog een bonte kleurenpracht van vlinders te bewonderen in de natuur.

Groen! vraagt een beleid dat soorten beschermt. Van de 50.000 ha natuurreservaten die we in 2007 moesten halen, is nog altijd een kwart niet gerealiseerd. Maar hier werd de trendbreuk ingezet onder groene ministers, gelukkig wel voortgezet.

Maar het beschermen van natuurreservaten of het afbakenen van natuurgebieden (VEN) volstaat niet. Onze natuurgebieden zijn daarvoor te klein. Er is ruimte nodig voor natuur ook buiten de erkende natuurgebieden. Dat was één van de belangrijke conclusies van het Natuurrapport 2007.

Dé grootste bedreiging van de natuur in Vlaanderen is de verregaande versnippering : de erfenis van decennia ruimtelijk wanbeleid. Bepaalde soorten zijn daar extra gevoelig voor. De versnippering versterkt in belangrijke mate de negatieve effecten van de hoge verstedelijkings- of versteningsgraad in Vlaanderen. Bovendien blijkt uit onderzoek dat ook de nabijheid van bebouwing voor natuur en veel kwetsbare soorten al schadelijk is. Op basis van radiocentrisch onderzoek van H. Gulinck werden parameters bepaald rond en om bebouwde ruimte waar de natuur schade ondervindt (MIRA, 2007).

Figuur 10: Gemiddelde afstand van elke plek open ruimte tot verstedelijking. Kaartblad 08/2 – Hoogstraten. Tinten van zwart over blauw, groen, geel, oranje, rood, paars en lila: toenemende afstand. Gebaseerd op een radiocentrische analyse.

Vandaar het belang van een beleid dat kiest voor ontsnipperen en voor het creëren van **ecolinten** (corridors of natuurverbindingstroken) te voorzien voor dieren die onder druk van de opwarming migreren. Landbouwers die op hun gronden meehelpen om natuur en landschap te vrijwaren of te herstellen of om soorten te redden zoals de huiszwaluw of de wilde hamster, mogen daar ruim voor vergoed worden via de beheersovereenkomsten. Ook particulieren en bedrijven kunnen hun bijdrage leveren : wie ervoor zorgt dat planten en dieren kunnen gedijen of migreren op of over zijn terrein of tuin, wordt door de overheid rechtmatig vergoed. In het kader van de Grondbank wordt een Groenfonds ingesteld dat premies toekent en als het niet anders kan, gronden opkoopt om natuurverbindingfuncties te verzekeren.

De vele lijninfrastructuur (wegen) in Vlaanderen ligt mee aan de bron van de versnippering. Beheerders van wegen zouden consequent moeten inzetten op ontsnipperingsmaatregelen en waar mogelijk moeten werken met ecoducten, ecotunnels, rasters,.. De ontsnipperingsacties van de Vlaamse Administratie Wegen en Verkeer kenden een piek onder de vorige regering. In 2004 zakte het aantal acties weer...

Er zou nog veel meer kunnen ingezet worden op ecologisch bermbeheer, zowel bij het beheer van auto- als van spoor- en waterwegen. Hoewel het aantal acties hier de voorbije jaren duidelijk gestegen is.

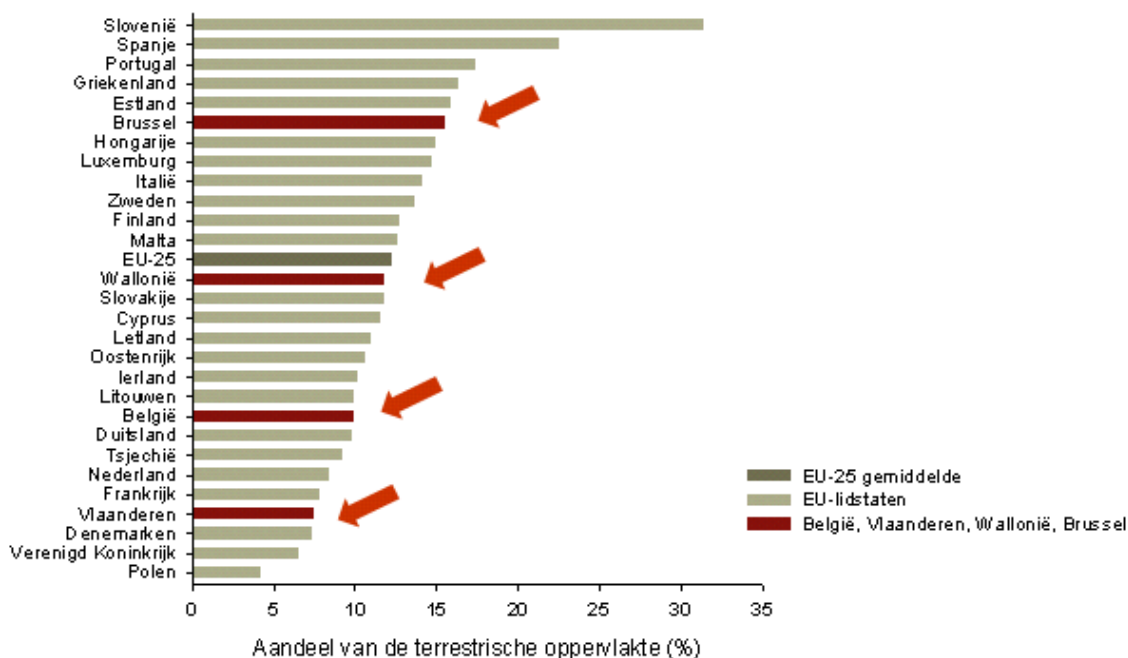
Habitatrichtlijn

De Europese habitatrichtlijn wordt in Vlaanderen compleet genegeerd. Van de 47 beschermde habitats in Vlaanderen evolueren slechts 2 positief. Voor alle andere (d.i. 94%) is de evolutie matig tot zeer ongunstig (NARA 2007). In alle aquatische habitats is de situatie ronduit ongunstig. In alle bos- en heidehabitats is de kritische last voor stikstofdepositie overschreden.

In de aanwijzing van de habitatrichtlijngebieden is Vlaanderen hekkensluiter in Europa, met amper 7% van de 70.000 ha die we zouden moeten afbakenen. We

doen het stukken slechter dan Wallonië en Brussel en halen daardoor ook het Belgisch gemiddelde omlaag.

Groen! dringt hier aan op een snelle inhaaloperatie.

4. Klimaat en Natuur: wederzijdse bescherming

Steeds meer planten dieren hebben te lijden onder de klimaatverandering. Groen! blijft aandringen op een doortastend klimaatbeleid. In het kader van het Europees klimaatpakket zal Vlaanderen werk moeten maken van het halen van de door Europa opgelegde doelstellingen inzake energiebesparing, hernieuwbare energie en uitstoot van broeikasgassen. Maar tegelijk is er een adaptatie-beleid nodig om de bevolking, de economie maar ook landbouw en natuur te beschermen tegen de gevolgen van de klimaatsverandering. Een aparte aanpak is nodig tegen invasieve soorten die door de opwarming zich ook sterker verspreiden.

1. 'Evacuatie' van bedreigde soorten mogelijk maken ⁹

Door klimaatverandering gaan soorten migreren. Maar om dit mogelijk te maken moeten de afstanden ook echt overbrugbaar zijn, mogen er geen onoverkomelijke barrières zijn.

De combinatie van versnippering en klimaatverandering is vooral nadelig voor soorten die kieskeurig zijn in hun leefgebiedkeuze of slechts kleine afstanden af kunnen leggen tussen leefgebieden. Dit zijn bijvoorbeeld bestuivers van planten, en veel vlinders, sprinkhanen, amfibieën en reptielen. Een goede natuurlijke structuur

⁹ Natuur en klimaatverandering. Wat kan het natuurbeleid doen?, Alterra, juli 2006 :

http://library.wur.nl/file/wurpubs/LUWPUBRD_00347547_A502_001.pdf

met “robuuste” verbindingen is de eerste en belangrijkste voorwaarde om migrerende soorten te redden.

Daarnaast is het verstandig extra maatregelen te nemen om de veerkracht van de natuur bij klimaatverandering te vergroten en de soortenrijkdom op peil te houden:

- versneld uitvoeren robuuste verbindingen;
- versnelde aanpak van plannen voor het tegengaan van verdroging en versnippering;
- meer en grotere eenheden natuur;
- vergroten interne heterogeniteit (gradiënten) binnen natuurgebieden;
- creëren van klimaatmantels rond natuurgebieden (zie verder).

2. “Multifunctionele” klimaatmantel rond de natuurlijke structuur

Door klimaatverandering neemt de druk op de ruimte verder toe. Bij een goede gebiedsgerichte aanpassing aan klimaatverandering kunnen zowel natuur als landbouw, waterbeheer en recreatie profiteren.

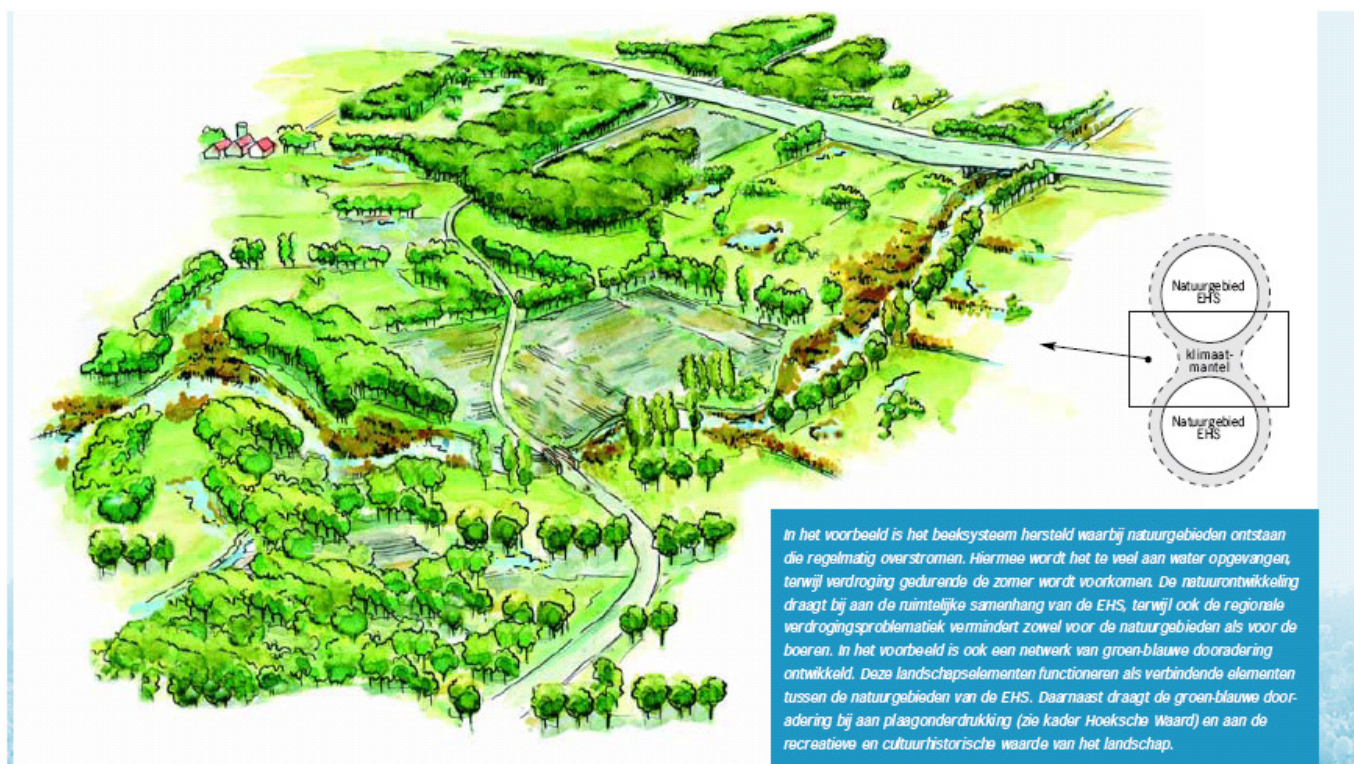
Groen! is voorstander van het inbedden van de natuurlijke structuur in een **klimaatmantel**, een zone waarin door een gebiedsgerichte aanpak zowel natuur, landbouw, waterbeheer en recreatie profiteren van de aanpassingen aan klimaatverandering. Een zone rond de natuurzones met meerdere vormen van geïntegreerd landgebruik, zoals natuur, landbouw, waterhuishouding en recreatie, draagt bij aan de veerkracht van de natuur in de natuurlijke structuur. Ook biedt een klimaatmantel ruimte om in de toekomst beter om te gaan met nu nog onvoorziene risico's voor klimaatverandering.

Een klimaatmantel komt o.m. tot stand door :

- het vasthouden van **gebiedseigen water** juist in de onmiddellijke omgeving van de natuurlijke structuur. Dit draagt bij aan de aanpassing van natuur én landbouw aan de klimaatverandering. Regionale maatregelen om het water vast te houden, bieden tevens kansen om de natuurwaarden in het agrarische landschap buiten de natuurgebieden te vergroten. Een voorbeeld is het herstel van beeksystemen, waarbij beken weer de ruimte krijgen. Dit draagt enerzijds bij aan de regionale natuurkwaliteit maar heeft ook duidelijke voordelen voor de landbouw, door het opvangen van te veel water en het voorkomen van verdroging gedurende de zomer. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van nieuwe bergingsgebieden langs de grote rivieren. Deze zijn primair bedoeld voor het waarborgen van de veiligheid bij piekafvoeren, die bij klimaatverandering worden verwacht. Daarnaast dragen deze nieuwe natuurgebieden ook bij aan de ruimtelijke samenhang van de natuurlijke structuur.

- het aanpassen van de landschapsstructuur : het ontwikkelen van de groen-blauwe dooradering in het agrarische landschap rondom de natuurlijke structuur draagt bij aan de aanpassing aan klimaatverandering van zowel natuur als ook landbouw. Door de aanleg van bloemrijke akkerranden, houtwallen en waterlopen, wordt de omgeving van de natuurlijke structuur voor planten en dieren beter doorlaatbaar en bewoonbaar. Dit bevordert het verschuiven van soorten tussen natuurgebieden en

bevordert de biodiversiteit in het agrarisch gebied. De toename van de biodiversiteit in agrarisch landschap biedt ook voordelen voor delandbouw. Door klimaatverandering raken de omstandigheden in Nederland geschikt voor plaagsoorten die tot nu toe alleen in zuidelijker streken voorkwamen. Hierdoor neemt de kans op onbekende ziekten en plagen toe. Groen-blauwe dooradering, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van bloemenrijke akkerranden, versterkt de **natuurlijke plaagonderdrukking** van het landschap.

3. De natuur de kans geven om ons extra te beschermen tegen de klimaatverandering ¹⁰ : de natuur zorgt voor klimaatbuffers

Natuurgebieden kunnen ons ook beschermen tegen de gevolgen van de klimaatverandering. Ze kunnen dienst doen als multifunctionele **klimaatbuffers**.

Bossen houden de temperatuur vast, en temperen dus de temperatuurschommeling; laaggelegen weilanden zijn ideale overstromingsgebieden, meanderende beken kunnen veel meer water opslaan dan rechtgetrokken en ingebuisde sloten. Zandbanken vormen een natuurlijke golfbreker en voorkomen kusterosie,... In al die gevallen buffert de natuur ons tegen de gevolgen van de klimaatverandering: extreme temperaturen, extreme neerslag,...

Als we ons willen bufferen tegen de klimaatcrisis, dan moeten we dringend investeren in die buffers. Zeker in een land als Vlaanderen, waar die bufferende werking tot omzeggens

¹⁰ Natuurpunt : brochure "Natuurlijke Klimaatbuffers"

nul gereduceerd is. Ten eerste moet er ruimte voor voorzien worden. Oppervlakte dus: vele vierkante kilometers. En ten tweede moeten natuurlijke processen weer meer kans krijgen: overstromingen, veranderende vegetaties... Daarnaast moet er ook geïnvesteerd worden in het behoud van biodiversiteit. Hoe groter de verscheidenheid van dieren en planten, des te meer ecosystemen, waarvan ook wij afhankelijk zijn, de schokken van de volgende eeuwen zullen overleven. Natuurlijk hangt dit punt nauw samen met de oppervlakte. Hoe meer ruimte voor kwaliteitsvolle natuur, des te meer biodiversiteit.

Natuurlijk is een eenzijdige inrichting van natuurgebieden als klimaatbuffer in een land waar de grond al zo schaars is, niet evident. Het is daarom van belang dat de buffergebieden ook plaats bieden aan bijvoorbeeld recreatie, wonen en werken,... Het is de bedoeling dat ook die sectoren een duurzaam en klimaatbestendig karakter krijgen.

Een adaptatiebeleid moet daarom prioritair terug ruimte bieden aan de natuur.

Dat kan op verschillende manieren :

Waterhuishouding

Om overstromingen en verdrogingen te vermijden is het belangrijk dat water ruimte krijgt, en dat het water zo lang mogelijk vastgehouden wordt op de plaats waar het valt. Water moet de kans krijgen te infiltreren in de bodem (ontharding). Er moeten voldoende oppervlaktes voorzien worden die nat mogen zijn. Beken moeten weer meanderen, en de oevers moeten natuurlijker ingericht worden. De oevers moeten natuurvriendelijk ingericht worden. Natuurlijke elementen zoals planten, bomen in beken of greppels kunnen de afstroom van het water vertragen waardoor de grond beter water kan absorberen. Langs de benedenstroomse gedeeltes van de rivieren moet er meer ruimte zijn voor overstromingen.

De Kust

Door de klimaatverandering krijgen de kustgebieden te maken met drie soorten impact : overstromingen bij stormen, erosie van de kust en het feit dat natuurlijke vochtige gebieden verdwijnen of verder naar het binnenland verschuiven. Er zijn ook nog andere gevolgen mogelijk, zoals een stijging van het grondwaterpeil en een verzilting van de bodem en van het grondwater. Duinen zijn een natuurlijke vorm van kustverdediging. Ze voorkomen dat het zeewater in de laaggelegen polders stroomt. Het is belangrijk om een stevige duinengordel te voorzien. Het is van belang om de duinen regelmatig aan te sterken, en om de duingordel waar nodig uit te breiden. Ook zandbanken zijn cruciaal, om de kracht van de zeestromen te temperen.

Bossen

Bomen zijn een zeer essentieel wapen tegen de opwarming van de aarde. Met behulp van de zon zetten bomen CO₂ om in zuurstof en biomassa. Ze bieden beschutting tegen de warmte. Door hun grote kruinen houden zij het felle zonlicht tegen, wat er voor zorgt dat grond koel blijft. Afkoeling is een proces dat de aarde en ook wij goed kunnen gebruiken. Het maakt het mogelijk dat bijvoorbeeld koudeminnende organismen de warme zomers toch kunnen overleven. Bossen en planten houden de bodem intact bij zware stormen, op die manier voorkomen ze modderstromen. Bomen en andere vegetatie kunnen ook een buffer vormen tegen zware stormen : de vegetatie absorbeert de energie van de storm waardoor de storm minder krachtig wordt.

Grotere natuurgebieden

We kunnen het vermogen van de natuur om zich aan te passen aan de klimaatverandering versterken door de versnippering te verminderen. Dit betekent grotere gebieden, een betere natuurlijke verbinding tussen die gebieden, en een optimale inrichting van de natuurgebieden. Het is daarbij onder andere belangrijk dat er binnen 1 gebied verschillende gradiënten voorkomen (droog – nat), zodat dieren en planten ten tijde van extreme weersomstandigheden toch nog een gepaste plaats vinden, en hun overlevings- en voortplantingskansen vergroten. Die grotere natuurgebieden openen trouwens meteen heel wat perspectieven voor toerisme in eigen land.

Vlaams parlements lid Vera Dua
Vlaams fractieleider Rudi Daems

13.01.2009